

Samfund for alle- også for handicappede

Projektledelse i Teknologirådets sekretariat:

Henriette Hye-Knudsen

Teknologirådets rapporter 1996/4

Forord

Teknologirådet igangsatte i februar 1995 et projekt om handicap-hensyn i udviklingen af nye teknologier. Projektet gennemførtes som konferencen: "Samfund for alle - også for handicappede", som satte fokus på tilgængelighed til fysiske miljøer, transportsystemer, produkter/emballage samt informations- og kommunikationsteknologi. Konferencen fandt sted i begyndelsen af september 1995.

Formålet med konferencen var:

At skabe overblik over eksisterende og forventede problemområder omkring funktionshæmmedes brug af teknologiske produkter og tjenesteydelser.

At pege på løsningsmuligheder, som kan bidrage til, at et princip om tilgængelighed for alle bliver inddraget i udviklingen af nye teknologier.

At skabe opmærksomhed om det fornuftige i at tænke i brugergruppernes behov - før udvikling af nye teknologier.

At højne vidensniveauet hos producenter, serviceudbydere, designere, indkøbere m.fl.

Konferencen forløb over to dage og bestod af oplæg fra tre paneler, alle afrundet med debat mellem oplægsholdere og konferencedeltagere.

Den første dag spændte indholdsmæssigt fra erfaringer med amerikansk lovgivning, over byforsøg og transport, til emballage og informationsteknologi. Under de fleste emner blev der holdt oplæg af både udbydere og brugere.

Den anden dag om formiddagen kommenterede forskellige aktører og interessenter den foregående dags indlæg og kom med ideer og handlingsmuligheder. Panelet var sammensat af aktører fra virksomheder, kommunalforvaltninger og interesseorganisationer.

Om eftermiddagen diskuterede Folketings-, Amtsråds- og Kommunalpolitikere de konkrete forslag ud fra vinklen: Hvordan kommer vi videre her i Danmark?

I denne rapport er referater af indlæg og debat samlet, materialet er bearbejdet af Journalist Hanne Birgitte Pedersen.

Teknologirådets oplæg til konferencen er inkluderet i rapporten. Oplægget er skrevet af Lars Ege, Hjælpemiddelinstittet.

Sammensætning af paneler er vist i konferenceprogrammet i bilag 1

Planlægningsgruppen, der sammensatte konferencens program, var:

- Jette Juul Jensen, De Samvirkende Invalideorganisationers Teknologiuvalg
- Kjeld Holm, Dansk Arbejdsgiverforening
- Ib Gilberg, Tele Danmark
- Åse Brandt, Hjælpemiddelinstittet
- Johs. Grundahl, Teknologirådets sekretariat
- Henriette Hye-Knudsen, Teknologirådets sekretariat

Teknologirådet juni 1996.

Indholdsfortegnelse

[Om det mærkværdige ved alle de dyre invaldebiler](#)

Konferenceoplæg af Lars Ege

[De store linjer](#)

Indlæg fra organisationer, forskere, brugere og udbydere

[Fra ord til handling](#)

[Kommentarer og spørgsmål](#)

[Bilag 1: Konferenceprogram](#)

[Bilag 2: Deltagerliste](#)

Om det mærkværdige ved alle de dyre invalidebiler

Af Lars Ege, Hjælpemiddelinstittet

Der udkom for nylig en lille publikation som resultat af et finansministerielt udvalgsarbejde, hvor også amterne og kommunerne deltog. Emnet var udviklingen i udgifterne til hjælpemidler, herunder invalidebiler, til handicappede.

Den fredsommelige publikation registrerede en forventet stigning i udgifterne. Forventet, fordi en række samfundsmæssige og teknologiske faktorer samt politiske beslutninger gør en sådan stigning temmelig logisk. Eneste overraskende var egentlig, at stigningen var så beskeden.

En god historie

Et dagblad så en god historie i disse forøgede sociale udgifter og lod forskellige personer med ansvar for kommunale udgifter komme af med deres frustrationer og give udtryk for bekymring over udviklingen. De handicappede er blevet for krævende, de er blevet for dygtige til at håndtere paragrafferne, de klager til Ankenævnene, hvis de ikke får alt, hvad de peger på, selv biler med servostyring og lækre telefoner; mens kommunerne sidder hjælpeløse tilbage med tomme lommer. Tømt af nogle besynderlige mennesker, der både ønsker at komme på indkøb, på besøg hos familien eller kæresten, på internet, på Roskilde festival og på toilettet. Det er lige før de beder om at blive taget lige så alvorligt som ganske almindelige danskere.

Så vidt kommer det vel næppe. Men som ventet kom der i samme dagblad en reaktion fra De Samvirkende Invalideorganisationer, der var forargede over, at nogen ville til at pille ved deres privilegier. Tilmed ønskede talsmændene for verdens mest privilegerede handicappede endnu bedre forhold, til trods for at det offentliges udgifter til hjælpemidler, boligtilpasninger, invalidebiler m.v. som nævnt fortsat stiger. Man fristes til at spørge de handicappedes - og for den sags skyld også de ældres - organisationer: Tror de at det sociale system fortsat kan klare forøgede sociale udgifter og øget skattetryk? Er man ikke klar over, at grænsen er ved at være nået? Er man en organisation af brugere eller misbrugere? Og hvad er der i øvrigt i vejen med en god gammeldags invalideknallert som den, Erik Clausen drønedede så udmærket rundt på i Tarzan Mama Mia?

Og så går diskussionen

Organisationerne vil givet svare, at det vel ikke er de allersvageste, dem med behov for toilet-, bade- eller kørestol, der skal lastes for skattetrykket. Og under hånden måske tilføje, at for eksempel arbejdsløse i det mindste har en chance for at skaffe sig arbejde - hvis de vil - og dermed blive slettet af skatteborgernes lønningsliste, mens den dobbelt benamputerede altså ikke blot ad viljens vej kan leve uden kørestol og hjemmehjælp, og mongolen ikke blot ad viljens vej kan tage en doktorgrad.

Hvor efter de budgetansvarlige sikkert vil bemærke, at vel må det da være vanskeligt at være handicappet, og at det da heller ikke skal opfattes som en antydning af, at det er alle de handicappede, der er for krævende, men at alle vel på den anden side bør bidrage til besparelserne. Hvorefter de kvikkeste af de budgetansvarlige, der har luret de handicappede, tilføjer, at det jo faktisk kan opfattes som en diskrimination, hvis ikke også de handicappede skal bidrage til besparelserne; som et udtryk for, at handicappede ikke betragtes som almindelige mennesker, der kan bidrage med noget til fællesskabet.

Hvorefter....

Forenkling og sammenhæng

Diskussionen bliver let kompliceret. Men da dette er et oplæg til en konference med titlen "Samfund for alle - også for handicappede", uden spørgsmålstegn efter titlen, og da et debatoplæg har ret til at forenkle og sætte på spidsen uden at give svarene, vil resten af oplægget beskæftige sig med konferencens fire tilgængeligheds-aspekter ud fra følgende postulat:

Løsningen bør findes i en kombination af privatisering, opgør med kassetænkning inden for det offentlige, fortsat bearbejdning af fordomme om handicap og bearbejdning af forudfattede meninger om løsningsmodeller. Forudsætningen er at diskussionen føres i lyset af en bare nogenlunde realistisk opfattelse af den samfundsmæssige udvikling og dens betydning for det område, konferencen sætter til debat. I modsat fald mister debatten helt sin mening, på samme måde som den refererede løsrevne diskussion ude i kommunen om servostyring og stokkepriser gjorde. Og vi mister alle orienteringen.

Hvorfor har handicappede øget behov for bil?

Lad os blot starte med de omtalte udgiftstigninger til invalidebiler, som udmærket kan illustrere den generelle problemstilling.

Et af de få områder, hvor der vitterligt i de senere år er sket en stigning i de sociale udgifter til handicappede, er invalidebil-området. Isoleret set kan det opleves som et problem for den enkelte kommunes lille isolerede pengekasse og rejse spørgsmålet: Hvorfor skal de nu alle sammen ud og køre i bil, og hvorfor skal de tilmed have servostyring? Kørestolbrugere plejer da at have nogle gevaldige armmuskler - hvis de vel at mærke kan bevæge armene. Det må stoppes.

Denne "banale" konflikt opstår hver dag rundt i landet, hvor det somme tider ender med at den budgetansvarlige i kommunen bliver trist, fordi endnu en fin bil er blevet bevilget, somme tider ender med at den handicappede fortvivler, fordi han altså "ikke har behov" for en bil og derfor får afslag.

Den beskrevne konflikt giver anledning til en masse spørgsmål, og her er nogle af dem:

Er der noget mærkeligt i, at behovet for invalidebiler stiger, når alle er enige om, at handicappede skal ud i samfundet og helst klare sig selv? Når de offentlige transportmidler (inklusive Ri-bus) fortsat generelt er uegnede til kørestolsbrugere. Når butikkerne i folks nærmiljø fortsat opsluges af supermarkedskædernes butikker ude ved Ringvejen. Når handicappede med vores alles velsignelse skal uddanne sig, skal på arbejde, skal til basketball eller i biografen, som man med biografcentraliseringen i øvrigt skal lede længe efter, specielt for at finde en, hvor det ikke er nødvendigt som handicappet at blive båret ind. Og båret ud som filmens skamskudte skurk?

Cost effectiveness

Dette banale hverdageksempel, og de spørgsmål det rejser, viser tydeligt, hvor meget den kommende konferencens tilgængeligheds-aspekter griber ind i hinanden - og spiller en afgørende rolle for udviklingen i de sociale udgifter. Man kan ikke snakke i to minutter om invalidebiler, før man er inde på tilgængelighed til andre transportmidler, til butikker, til uddannelsessteder, til arbejdspladser, til kommunikationsteknologi, til kulturtilbud m.v. Som følge heraf kan man heller ikke med nogen mening snakke om stigende udgifter til biler uden at sætte det i relation til sparede udgifter til plejehjemspladser og til personlig assistance, sparede pensionsudgifter til dem, der kommer i arbejde, sparede hospitalsudgifter til dem, der beskytter deres krop mod slid ved at køre i bil - måske endda med

servostyring, så senere gener i skuldre og arme undgås. Så man kan holde længere i eget hjem med et minimum af hjælp.

Men endnu er vi ikke nået frem til det, der måske er kernen i konferencen. Såvel "handicapfagligt" som samfundsøkonomisk. Det kommer nu.

Skal vi opgive.....?

Selv om vi på konferencen skulle gå hen og blive mere eller mindre enige om det naturlige i, at den samlede virkning af den handicappolitiske udvikling, den demografiske udvikling med en forudsigelig stor stigning i antallet af ældre, den arbejdsmarkeds- og uddannelsesmæssige, den trafikale m.v. rent logisk fremover vil føre til en kraftig forøgelse af de sociale udgifter, så er det ikke ensbetydende med, at det er økonomisk muligt eller acceptabelt. Og hvad så?

Har vi en handicap- og ældrepolitik byggende på integrationstanken, som vi står ved, som udlandet imponeres og inspireres af, og som vi ønsker at forbedre til gavn for brugerne - men som åbenlyst er økonomisk og praktisk uigennemførlig? Står vi i en situation, hvor vi i integrationens navn kaster stadig flere unge og ældre handicappede ud i et samfund, der overhovedet ikke er rustet til at modtage dem på de lige vilkår, som vi påstår at de skal have? Står vi i virkeligheden i den situation, at vi - hvis der ikke sadles om - for at gennemføre projektet må udstyre hver bevægelseshæmmet m.v. med en hær af hjælpere i hjem/skole/arbejdsplads, specialiseret isenkram i form af hjælpemidler til alle mulige tænkelige funktioner, ombyggede boliger, individuelle trappelifte, håndgreb til tandbørste-emballageåbning, forlængerpinde til højtsiddende dørtelefoner, individuelt tilpasset teknologi for at benytte arbejdspladsens computersystem, håndgranater til at klare for smalle toilet- eller elevatordøre ...? Bliver busselskaberne nødt til at have to ansatte i hver bus for at hjælpe kørestolsbrugerne, skal DSB have mange flere ansat, så kørestolsbrugerne ikke fremover skal "aftale tid" 2 dage før afgang?

Kan vi i givet fald ikke lige så godt opgive det smukke integrationsprojekt, som i denne udformning vist må siges at være både komplet tåbeligt og økonomisk urealisabelt.

....Eller sadle om?

Eller kunne man sadle om og fra nu af indrette samfundet, dets ydre miljø, dets byggerier, dets busdrift, dets WC-renflasker, dets kommunikationssystemer m.v. på en sådan facon, at det er til at have med at gøre for de "få" mennesker med problemer, og dermed også meget lettere håndterligt for alle andre? "Få" med problemer sat i anførselstegn, fordi det er lidt af en myte, at det er mindretallet, der har problemer. Vi har alle været børn og kæmpet med skrækindjagende svingdøre og pansrede mælkekartoner, og hovedparten af os bliver gamle engang med dertil hørende skavanker, og nogle af os er eller bliver altså også "rigtig" handicappede.

Stop for socialhjælp til virksomhederne?

Dermed er vi kommet til det, der måske er den egentlige udfordring og det egentlige tema for konferencen "Samfund for alle" d. 5.-6. september.

Et afgørende diskussionstema, på tværs af konferencens forskellige tilgængelighedsproblemstillinger, er nemlig:

Er tiden inde til at acceptere, at vi fremover må arbejde ud fra en strategi, hvor den hidtidige stadig mere

kostbare offentligt finansierede individualisering af de handicappedes bestræbelser på at erobre deres plads i samfundet afløses af en konstruktiv "privatisering"? I stedet for at det offentlige må holde for, må den enkelte selv klare det. Altså den enkelte virksomhed.

Bør det private erhvervsliv pålægges efter fastlagte normer og standarder at bygge og indrette ejendomme samt fremstille produkter lige fra komfurer og æggeskærere til videoafspillere og informationssystemer, som er tilgængelige/betjenbare for handicappede og dermed i hidtil uset grad funktionelle og praktiske for alle andre? I stedet for som det er nu, hvor producenter frit kan producere funktionelt uigennemtænkte, fancy produkter, hvorefter det offentlige må betale milliardvis af kroner om året for hjælpemidler, der skal gøre handicappede i stand til at betjene disse elendige produkter, eller på at aflønne hjælpere til at betjene dem i stedet.

Er det med andre ord rimeligt, at det offentlige skal betale for at producenterne ikke er dygtige nok eller ikke er motiverede og fremsynede nok?

Eksportpotentiale

Fremsynede? Ja, for der ligger også et enormt eksportpotentiale i at udvikle funktionelle produkter, nu hvor lovgivningen er ved at skærpes i mange lande med USA's anti-diskriminationslovgivning (ADA) som det fremmeste eksempel. Det kunne der siges meget om. Men det er vigtigt at fastslå, at der ligger uhyre interessante perspektiver for dansk industri generelt i at blive de første på banen med "universelt designede" produkter, altså produkter alle i princippet kan bruge. Årsagen til at vi kan få et forspring i forhold til de fleste andre landes producenter er ikke, at vi er specielt dygtige, kloge endsige gode af os. Men det skyldes primært, at samfundsudviklingen har konfronteret Danmark før nogen andre lande med de problemstillinger, som konferencen omhandler. Vent blot til integrationsbølgen begynder at rulle i de store europæiske lande, i Japan og i USA, hvor man jo allerede med ADA har åbnet et nyt marked, som er interessant for dansk eksportindustri.

Det offentliges rolle

Men er det nu tilstrækkeligt med denne kommercielle eksport-gulerod? Der skal sikkert også svinges en pisk over industrien. Eller anvendes stokkemetoder? Og hvem svinger i givet fald den? Det gør vi forbrugere, lovgiverne, politikerne, organisationerne og det offentlige. Det offentlige - givet vis med lidt skelen til Bruxelles i ny og næ - skal stille kravene til erhvervslivet og ikke mindst til sig selv.

Til erhvervslivet gennem normer og standarder som nævnt ovenfor, men måske mest slagkraftigt ved som den gigantiske bygherre og indkøber det offentlige er. For at tage trafikområdet som et centralt eksempel - på baggrund af en overordnet trafikplanlægning at bygge de anlæg, samfærdselsmidler, togstationer, lufthavne, veje og broer, der kan bruges af alle, samt indkøbe busser, tog, skibe, fly og service- og kommunikationssystemer, der også kan bruges af de mennesker, der, som muskelsvindleren Ewald Krogh plejer at udtrykke det, er lidt upraktisk indrettede.

Dette oplæg startede med kommunens lommesmærter over de dyre hjælpemidler, de ublu krav om invalidebiler med servostyring i en sparetid. En demonstration af traditionel offentlig kassetænkning og almindelig mangel på overblik, hvilket bestemt bør anerkendes som et alvorligt handicap, hvis hensigten er at nå frem til brugbare løsninger.

Vi slutter også her. Med det offentliges selvansættelse som en afgørende forudsætning for, at der kan slås ind på en brugbar strategisk vej.

Velkommen!

Om dette oplæg har skabt nogen klarhed skal vi lade være usagt. Forhåbentlig har det i det mindste kunnet skabe en smule forvirring i de fastlåste meninger, de fleste af os kommer trækkende med til konferencen.

Vi ser frem til et par spændende dage. Som forhåbentlig gennem en række kompetente indlæg og livlige debatter kan skabe forvirring på et højere niveau. Måske endda en vis klarhed, der kan blive et skridt på vejen.

Som altså gerne skulle være farbar for kørestole og klapvogne.

De store linjer

- Indlæg fra organisationer, forskere, brugere og udbydere

Tilgængelighedssituationen

Af Karl Vilhelm Nielsen, næstformand i DSI.

Grundpillen i dansk handicappolitik er fuld integration og for at gennemføre det, er der brug for tekniske hjælpemidler til mobilitet og kommunikation, fastslog Karl Vilhelm Nielsen.

- Vi er nået langt herhjemme, hvad angår integration af handicappede. Jeg tror, vi har verdens bedste sociale system for handicappede. Men der er desværre stadig et langt stykke vej, før tilgængeligheden er, som vi kunne ønske det.

Et af redskaberne til at nå det sidste stykke af vejen er FN's Standardregler om lige muligheder for mennesker med handicap. Standardreglerne udtrykker tydelige principielle standpunkter og er et vigtigt redskab for at gennemføre tilgængelighed for handicappede. I regel 5 hedder det blandt andet:

"De enkelte lande bør anerkende, at tilgængelighed er altafgørende for opnåelse af lige muligheder i alle områder af samfundet. De enkelte lande bør for mennesker med handicap af enhver art (a) indføre handlingsprogrammer med henblik på at gøre de fysiske omgivelser tilgængelige og (b) træffe foranstaltninger til at sørge for adgang til oplysning og kommunikation."

Standardreglerne er vejledende bestemmelser, som rummer målsætninger for fuld integration i samfundet, hvilket forudsætter tilgængelighed til fysiske miljøer, transportsystemer, emballage og til informations- og kommunikationsteknologi.

- Selv om standardreglerne ikke er juridisk bindende, har regeringen en moralsk og politisk forpligtelse til at følge dem. Vi håber, de flotte målsætninger vil blive efterlevet, sagde Karl

Vilhelm Nielsen.

Han oplyste, at EU Kommissionen i øjeblikket er ved at forberede et "White Paper" (med titlen "European Social Policy - A way forward for the union, Social policy and social protection - An active society for all") om, hvordan standardreglerne skal implementeres. Blandt andet skal man finde et egnet instrument for en karakterskala vedrørende tilgængelighed, et såkaldt indeks.

- Man må opfordre EU Kommissionen til at tænke stort og tværgående, der er mange muligheder, eftersom der endnu ikke er nogen lov, som sikrer tilgængelighed.

- DSI vil være med til at sætte den politiske dagsorden, vi ønsker en enhedsorienteret behandling med særlig ansvarlighed, økonomisk kompensation. Handicaporganisationerne skal med, og der skal forskes i tilgængelighed, tilføjede han.

- Tiden er inde til at tage arbejdstøjet på - vi skal have hul på bylden og samarbejde på tværs. Erfaringer viser, at vi kan designe os ud af problemerne.

Erfaringer med Amerikansk lovgivning

Lawrence A. Scadden, PhD, National Science Foundation, USA.

I USA er tilgængelighed ikke det største problem, det er derimod det sociale system, som ikke slår til.

- Virksomheder udvikler, fremstiller og producerer tekniske hjælpemidler af høj kvalitet, men alt for mange handicappede i USA har ikke økonomisk mulighed for at erhverve produkterne, sagde Lawrence D. Scadden.

Han understregede, at der er for stor afstand mellem producenter og forbrugere og mellem politik og praksis.

- En amerikansk optælling viser, at der findes ca. 49 millioner handicappede amerikanere, men man ved ikke, hvor mange af dem, der ville kunne drage fordel af teknologiske hjælpemidler, eller hvor mange, der allerede benytter dem.

- Knap 70% af de handicappede amerikanere mellem 21 og 65 år er arbejdsløse eller i vid udstrækning underbeskæftiget. Undersøgelser viser desuden, at størstedelen af de øvrige gerne ville være i beskæftigelse. Disse forhold har indirekte virkning på mulighederne for erhvervelse og anvendelse af teknologiske hjælpemidler, fortalte Lawrence D. Scadden.

Handicappede i USA kan få hjælpemidler i henhold til en af fire modeller: lægemodellen, statsmodellen, erhvervsmodellen og velgørenhedsmodellen.

Lægemodellen fungerer således, at læger kan ordinere hjælpemidler, der betragtes som nødvendige af

medicinske årsager, og både offentlige og private forsikringsordninger vil dække udgifterne til ordinerede hjælpemidler.

Statsmodellen kalder Scadden den ordning, at økonomiske midler til revalidering fra den statslige centraladministration og de enkelte stater bliver anvendt til erhvervsuddannelse og sikring af arbejdspladser til klienterne i det faglige revalideringssystem. Pengene anvendes ofte til at anskaffe de nødvendige teknologiske hjælpemidler, således at den pågældende person kan blive konkurrencedygtig på arbejdsmarkedet.

- Denne service hjælper mange ud på arbejdsmarkedet. Det er imidlertid sjældent, at disse mennesker igen sluses ind i revalideringssystemet, når der er brug for at reparere eller udskifte de teknologiske hjælpemidler. Derfor kan man typisk kun få teknologiske hjælpemidler en enkelt gang. Vedligeholdelse og udskiftning er derefter op til arbejdsgiveren og den ansatte, fortalte Scadden.

Erhvervsmodellen indebærer, at udbyderne af teknologiske hjælpemidler konkurrerer direkte på det private marked. En stigende procentdel af de teknologiske hjælpemidler, som handicappede har brug for på jobbet, i boligen eller til fritidsaktiviteter, købes nu af brugeren eller dennes familie.

Skattelovene tillader handicappede at fratække udgifter til hjælpemidler på jobbet, men ikke til hjælpemidler, som skal bruges i boligen eller fritiden.

En særlig amerikansk måde at skaffe penge til hjælpemidler er at føre retssag.

- Mange mennesker, der kommer til skade, fører retssager mod alle og enhver, der blot har en fjern forbindelse med årsagen til skaden. Nævningene tildeler ofte den skadevoldte part store pengesummer i erstatning. For at undgå udgifterne til sådanne retssager, indgår advokaterne i dag ofte forlig uden rettens medvirken. Det betyder også, at de pågældende får et stort beløb til rådighed, som blandt andet kan bruges til hjælpemidler, sagde Lawrence D. Scadden.

Endelig modtager handicappede hjælpemidler fra private velgørenhedsorganisationer.

En stadig mere almindelig udgave af velgørenhedsmodellen udgøres af de mange organisationer, som indsamler og fordeler brugt udstyr i form af teknologiske hjælpemidler og computere. Adskillige selvejende institutioner og interessegrupper har desuden oprettet økonomiske støtteordninger, som giver handicappede mulighed for at købe eller leje teknologiske hjælpemidler. Ordningerne kan enten gå ud på at tilbyde lavtforrentede lån eller give betydelige rabatter på produkterne.

Fabrikanter og distributører har en central rolle i USA, fortæller Lawrence D. Scadden.

- De forsknings- og udviklingsaktiviteter, der medfører, at forbedrede produkter kommer på markedet, foretages næsten udelukkende af kommercielle virksomheder. Uden denne forskning ville der være langt mindre kommerciel hardware og software, som handicappede i dag kan benytte.

Universaldesign eller design for alle er et designkoncept, der kan nedbringe behovet for specielle

teknologiske hjælpemidler. Princippet går ud på, at produkter eller fysiske omgivelser, der er designet, så de uden ændringer kan anvendes af handicappede, vil være brugbare og nemmere at bruge for alle.

- Det ville medføre blot en smule lighed for handicappede. Konceptet ville aldrig helt afskaffe behovet for mange specialsystemer, men inkorporering af egnede styringsmuligheder og skærme på de fleste forbrugsgoder vil fjerne nødvendigheden af mange af de ændringer og hjælperedskaber, der nu er nødvendige for handicappede. Amerikanske udviklere af teknologiske hjælpemidler designer, producerer og distribuerer teknologiske hjælpemidler af god kvalitet, og de bliver stadig billigere og bedre. Tusindvis af handicappede får betydeligt forbedret livskvalitet uafhængighed og produktivitet. Men andre tusinder kan ikke få glæde af fordelene, fordi de ikke har adgang til de pengebeløb, der skal til for at købe hjælpemidlerne, tilføjede han.

I USA har man gennemført statslige programmer, der skal forbedre serviceudbuddet i forbindelse med hjælpemidler.

- Forskellen i livskvalitet hos de handicappede, der har adgang til hjælpemidler, og de, der ikke har, vil fortsat vokse, medmindre de statslige programmer virker, eller andre fornyende strategier udvikles til forbedring af de teknologiske hjælpemidlers udbredelse til alle, der har brug for dem, sagde Lawrence A. Scadden om situationen i USA.

Fredericia - Byen for alle

Birgit Dunker, Fredericia Kommune.

- Det er alment accepteret, at tilgængelighed i det fysiske miljø er en nødvendig forudsætning for integration og ligebehandling. Der er sket en positiv udvikling i tilpasning af det fysiske miljø, så de fysiske barrierer er blevet reduceret. Det gælder bedre boliger, niveaufri indgange ved offentlig service, elevatorer og flere kommuner har foretaget positive tiltag med henblik på integration af handicappede - en af disse er Fredericia kommune, sagde Birgit Dunker.

I 1987 udnævnte Trafikministeriet Fredericia Kommune til "Byen for alle". Det var et forsøgsprojekt, og kommunen vil derfor gerne formidle de gode såvel som de dårlige erfaringer.

Formålet med projektet var at fjerne de fysiske faktorer, der hindrer funktionshæmmede i at færdes i deres omgivelser. Filosofien bag projektet var, at de tiltag, der er nødvendige i det fysiske miljø af hensyn til børn, ældre og handicappede også er tiltag, der er gode for andre borgere.

I Fredericia kommune gik man grundigt til værks, blandt andet med at:

- anlægge sikre gangruter
- modernisere banegården
- udvikle bussen for alle - en lavtgulvsbus med mulighed for at fastspænde kørestole

- forbedre adgangsforhold til rådhuset og biblioteket
- og en faglig opdragelse af medarbejderne.

Efter Birgit Dunkers opfattelse var et af projektets vigtigste elementer at skærpe medarbejdernes bevidsthed, således at tilgængelighed bliver et naturligt element i al planlægning. 600 af kommunens medarbejdere kom på kursus og blev sat ind i "Byen for alle"-ideerne, de prøvede besværlighederne som kørestolsbrugere og blinde i et såkaldt handicapvenligt byggeri.

- Det er vores helt klare erfaringer, at det ikke er tilstrækkeligt med nedfældede retningslinjer og regler. Det er gamle vaner og holdninger, der skal ændres. Og det gælder ikke kun for de kommunalt ansatte, men for befolkningen som helhed. Derfor gik vi skridtet videre. Vi omdelt en avis om projektet til alle kommunens husstande og afholdt kurser for skoleelever, byens handlende, arkitekter og ingeniører, fortalte Birgit Dunker.

Brugerne var fra starten involveret i projektet. En gruppe kørestolsbrugere gennemførte et kursus i køreteknik, hvilket resulterede i, at en permanent gruppe af kørestolsbrugere blev nedsat, og denne gruppe har efterfølgende set kritisk på handicapforholdene i byen.

- Det har medført nye krav. Gruppen nøjes ikke længere med at vurdere den fysiske tilgængelighed i byens gader, til forretninger og offentlige bygninger. Nu ser man også på, hvordan man bygger boliger. Det vil ikke alene komme handicappede til gavn, vi mener, at såfremt det almennyttige byggeri bliver mere fleksibelt og handicapegnet, ville behovet for ældreboliger måske ikke være så stort, sagde Birgit Dunker og tilbød interesserede, at de kunne rekvirere en rapport om erfaringerne fra projektet "Byen for alle" hos Fredericia Kommune.

Byen for alle - en brugers erfaringer

John Sørensen, Dansk Handicap Forbund og De Samvirkende Invalideorganisationer.

- I min tid som tillidsmand i DHF og DSI har tilgængelighed altid været et af de punkter, der er til debat. En forudsætning for at deltage i ting, man ønsker, er, at man kan komme omkring uden besvær.

John Sørensen deltog i Fredericia kommunes forsøgsprojekt "Byen for alle" som brugerrepræsentant.

Han mener, at han selv og de øvrige brugerrepræsentanter kunne have været bedre forberedt på opgaven, men var alligevel glad for opgaven. Det var spændende at deltage i, men på samme tid også frustrerende, fordi det blev brugerrepræsentanternes erfaring, at kommunens medarbejdere godt vidste, hvordan tingene skulle være - men de overholdt alligevel ikke forskrifterne.

- Jeg kunne godt få den tanke, at det at spare tid - og nogle gange også penge - har større betydning end det, at vi som handicappede får besvær mange år frem i tiden. Men der er grund til at have projekter som "Byen for alle". Langt flere handicappede ses i bybilledet. Dog skal der stadig ofte en god portion mod til, samt ikke mindst humoristisk sans for at færdes i byen. Det kan være svært at finde en grimasse, der kan passe, når den elektriske kørestol aktiverer tyverialarmen.

- Men projektet rejser for mig et stort spørgsmål. Skal vi have mere lovgivning? Ja, det mener jeg, vi skal.

Planlægning har stor betydning, uanset om det drejer sig om byggeri eller andre former for fysisk miljø, og der opstilles visse kriterier, som desværre ofte ikke bliver fulgt. Efter John Sørensens mening kan det være svært at være brugerrepræsentant, men det utrolig vigtigt, at repræsentanter for handicaporganisationerne er med i planlægningen fra det øjeblik, tegningerne ligger på bordet. Men brugerrepræsentanterne kan ikke være tilfældigt valgt. Man skal have sin viden og sit bagland i orden, sagde John Sørensen og sluttede:

- Til sidst vil jeg sige noget til alle på denne konference, som I godt ved. Og det gælder uanset om I er producenter, udviklere, serviceudbydere, designere, politikere eller sågar handicappede eller andet: Hvad der er godt for en person med et handicap, er godt for alle, og det skader i hvert fald ingen.

Erfaringer med DSB

Rene Stampe, brugerrepræsentant.

Rene Stampe havde både ris og ros til DSB.

- Det er 30 år siden, jeg første gang stiftede bekendtskab med de forskellige transportsystemer for handicappede. Det er 24 år siden, elever fra Egmont Højskolen arrangerede en landsdækkende demonstration med flere hundrede kørestolsbrugere, der kom fra hele landet og samledes på Københavns Hovedbanegård under parolen: "Et samfund for alle" og "Nej til udelukkelse af handicappede". Flere kørestolsbrugere var ankommet som fragtgods, idet adgang til personkabinerne ikke var mulig.

- Det er 22 år siden, jeg første gang stiftede bekendtskab med en dansk repræsentant for DSB og fik at vide, at DSB arbejdede seriøst henimod, at alle mennesker, uanset handicap, skulle kunne rejse med DSB. Meget er sket siden, og det er glædeligt, at DSB og HT har nedsat brugergrupper, således at det sidste, der mangler, kan komme rigtigt på plads.

Rene Stampe gav udtryk for, at det fungerer fint for en kørestolsbruger at rejse med IC3 togene. Også bestillingssystemet er nemt og overskueligt.

- Det er trygt og behageligt, men det kunne være ønskeligt med mulighed for at spænde kørestolene fast, for når togene kobles til og fra, giver det nogle ordentlige ryk.

Rene Stampe var knap så begejstret for S-togene.

Han har i alt for mange tilfælde oplevet, at lokomotivførerne er uvillige eller ligefrem nægter at lægge rampen ud.

- Rampen vejer 8 kg., men mange lokomotivførere klager over at ramperne er så tunge, og de frygter, at de kan få en diskusprolaps, hvis de skal lægge dem ud.

- Jeg har en gang været ude for, at der blev skiftet "lokofører" undervejs, og den nye benægtede at have nøgle til rampen, Så jeg måtte køre med, indtil han havde fået en aftale i stand på Hellerup Station med servicepersonale, som så hjalp mig ud.

- Jeg klagede straks til DSB, og et halvt år senere fik jeg et svarbrev, hvoraf det fremgik, at man havde haft "lokoføreren" indkaldt til samtale. Han erindrede ikke episoden, hvorfor DSB beklagede, at der på perronen i Holte havde optrådt personer i DSB-uniform, uden at have noget med DSB at gøre.

- Omkring hver anden gang, jeg kører med S-tog, føler jeg mig dårligt tilpas grundet "lokoførernes" vrangvillighed eller mærkelige udmeldinger, som: Toget kører ikke til Ballerup, det er lige blevet besluttet, eller: Der er ikke ramper i dette tog, eller: Har du ikke selv ramper med? - Det ville være meget nemmere.

- Eller den der meget, meget, meget langsomme type, der skal afprøve samtlige nøgler i bundtet, inden han går ind efter et andet bundt nøgler og starter forfra.

- Men jeg vil gerne understrege, at der også er mange flinke "lokoførere", og at ramperne er u håndterlige for svage personer. Jeg har en enkelt gang kørt med en kvindelig "lokofører", der slet ingen problemer havde!

Rene Stampe bemærkede også angående S-togs trafikken, at det vil blive vanskeligt eller umuligt for mange handicappede at købe billet, hvis stationer bliver ubemandet, idet automaterne er umulige at betjene for de fleste kørestolsbrugere.

Desuden mente Rene Stampe, at lavtgulvsbusserne er en total fiasko i forhold til kørestolsbrugere, for de er nødt til at have en hjælper med, eftersom chaufføren ikke kan forlade sit sæde ved pengekasen. Uden en hjælper kan vi ikke bruge lavtgulvsbusserne, mente han.

- Det er svært at finde en løsning på alle problemer. Samfundet skal selvfølgelig tilpasse sig til alle dets borgere, men handicappede kan på den anden side ikke forvente, at Himmelbjerget bliver skubbet ned i Juelsø.

Der er blevet taget gode initiativer til at forbedre tilgængeligheden, men der kommer for få resultater ud af det.

- Dengang Arne Melchior var trafikminister, blev der udskrevet en stor konkurrence med gode

pengepræmier, således at de bedste designere mødte frem. Jeg så selv udstillingen på Københavns Rådhus, og der var mange gode opfindelser. Hvordan det er gået med disse ved jeg ikke - men det må være en god idé med flere sådanne tiltag, kombineret med oplysning om iværksætterydelse.

Til slut efterlyste Rene Stampe en ny rolle til amternes hjælpemiddelcentraler, som burde være centrene, hvor nye tiltag præsenteres.

- Men desværre ses tendensen til det stik modsatte enkelte steder. Hjælpemiddelcentralerne laver indkøbsaftaler med nogle få producenter, og hvis denne tendens fortsætter, må handicaporganisationerne selv forestå vejledningen ved valg af hjælpemidler. Ellers bremses den teknologiske udvikling.

Hvad gør DSB?

Hans Chr. Kirketerp-Møller, DSB

DSB's indsats for at forbedre tilgængeligheden til toget i almindelighed og i særdeleshed for ældre, børnefamilier og handicappede ved hjælp af kendt teknologi blev reelt startet i forbindelse med handicapåret i 1982.

Det skete gennem nedsættelse af det såkaldte "Brogaard-udvalg", der fik til opgave at undersøge handicappedes vilkår indenfor trafik- og kommunikationssektoren. For at sikre en dialog med handicappede brugere, tog DSB initiativ til at etablere et formelt forum: DSB's Handicappanel, hvor repræsentanter fra handicaporganisationerne og DSB mødtes hver tredje måned.

Desuden tog DSB andre initiativer på handicapområdet. Det skete med udgangspunkt i en Folketingsbeslutning af 12. maj 1987, som bestemmer, at "trafikterminaler, dvs. tog- og busstationer, færgenhavne og lufthavne skal indrettes, så de er tilgængelige for handicappede.

DSB gjorde en ekstra indsats på fem hovedområder:

- på forplads/stationer, med fokus på niveaufri adgange ved hjælp af elevatorer og ramper, automatisk døråbning og mere information
- stationer og færgeterminaler, hvor man blandt andet lavede klare og enkle ganglinjer, sikring og afmærkning af trapper, håndlistemarkeringer, automatiske døre, handicaptoiletter, teleslynger og skrivetelefoner i billetsalget
- perroner fik niveaufri adgang og trapperne blev afmærket og sikret
- indretning af tog og færger, med hjælp til ind- og udstigning via IC-lifte og ramper, desuden etablerede man kørestolspladser, handicaptoiletter og informationssystemer. Dertil kom blandt andet markering af sikkerhedszoner, og visuel- og auditiv information.
- personlig hjælp, først og fremmest DSB's ledsagerordning for blinde, kørestolsbrugere, stærkt

bevægelseshæmmede og psykisk udviklingshæmmede.

- perronen sikrede man niveaufri adgang og afmærkede trapperne.

- Det var et stort projekt, og det tager lang tid og koster mange penge at løfte et landsdækkende transportapparat som DSB op på et acceptabelt tilgængelighedsniveau for ældre, handicappede og børnefamilier, påpegede Hans Chr. Kirketerp-Møller.

- Grundprincippet i DSB's tiltag har derfor de seneste ti år været, at de teknologiske og praktiske tiltag, der kan forbedre især den fysiske tilgængelighed for blandt andre handicappede, dels bliver indarbejdet i vore ombygnings- og moderniseringsprojekter for vore stationer, terminaler, tog og færges, dels indgår i DSB's krav til nybyggeri og indretning af nye færges og tog.

- Endelig har DSB sat et udviklingsarbejde i gang omkring nye salgssystemer, hvor hensigten blandt andet er, at kunderne i højere grad skal kunne betjene sig selv.

Hans Chr. Kirketerp-Møller forsikrede dog, at der ikke vil blive skåret ned på de stationer, der er bemandede.

HT handicapkørsel

Borris Damsgaard, HT.

HT indførte handicapkørsel i 1979, og Borris Damsgaard karakteriserede den som en god ordning for svært handicappede.

- En handicappet fortalte mig da også om sin glæde - vi er blevet synlige, sagde han.

Borris Damsgaard redegjorde for de service-tilbud, HT har til handicappede. Ordningen byder på 13 dobbeltture. Det antal anser mange for utilstrækkeligt, men det er ikke HT, der har fastsat kvoten. Den er fastsat i henhold til loven om handicapkørsel. Op til de 13 ture er det gratis at benytte sig af ordningen, men det er blevet muligt for brugeren selv at købe ekstra kørselskuponer, såfremt de har behov for det.

Brugere bliver visiteret til kørselsordningen, og det kan man søge om. Et såkaldt ankerråd afgør, hvem der kan komme i betragtning.

HT's kørselsordning er ved at blive en succes, men på landsplan ser det ikke så godt ud for den offentlige

transport, der er etableret specielt for handicappede. For eksempel i Storstrøms og Vestsjællands amter er servicen ikke så udbredt som i HT-området, eksempelvis bærer man ikke folk op og ned ad trapper.

Ulighederne fra landsdel til landsdel er i det hele taget store, og kørselsordningerne er uensartede. Det skyldes ifølge Borris Damgaard, at loven ikke er tilstrækkeligt udbygget.

- Den bestemmer kun om kørsel indenfor det enkelte amt og til naboamtet. Hvad med at lave en ordning tværs over, spurgte han og gjorde også opmærksom på, at kommunerne ikke betaler til ordningerne.

- De er ikke forpligtede til det, selv om de får bloktilskud.

Utilgængelig emballage

Lillian Filsø, Gigtforeningen.

Moderne emballage udgør et stort problem for mange gigtramte og andre handicappede, fastslog Lillian Filsø.

- Vor gode gamle Storm P. har gennem talrige tegninger glædet os med sine opfindelser. Med humor har han vist, at uanset hvor vanvittig en opfindelse er, kan den bruges.

Vi har i dag et utal af emballeringsmuligheder, som tager skyldigt hensyn til hygiejne, børnesikring, reklame med videre. Nogle forbrugere forholder sig ikke til emballagen, men den kan gøre dagligdagen besværlig for mange, som skal have hjælp for at kunne bruge almindelige varer. For dem kan det at åbne emballagen blive ligeså kompliceret som Storm P. opfindelser. Et eksempel er mælke- og juicekartoner:

- Det er vanskeligt at bøje kartonen tilbage, det er yderligere vanskeligt at presse kartonen til en tud, - fingeren må tages til hjælp, men "tuden", der nu er en flosset dims, foranlediger, at mælken hældes i fem forskellige retninger.

- Det er et problem, der kan klares ved, at man kapitulerer og i stedet køber produktet i plasticdunk med skruelåg, der naturligvis er "låst" således, at dunken først, efter at en lille ring er vredet over, er tilgængelig for den tørstende sjæl. For at fylde mindst muligt i affaldscontaineren træder man på den tomme dunk. At tage den op fra gulvet er naturligvis en let sag - hvis man da ikke lider af dårlig ryg eller har hofteproblemer.

Lillian Filsø påviste, at det står sløjt til med tilgængeligheden, hvad angår emballage og pegede på, at det også udgør et ligestillingsproblem.

- Som handicappet forbruger må jeg spørge, hvorfor "Ugens tilbudsvare" ikke er for alle? Jeg må hele tiden have øje for produktets emballage. Hvorfor skal jeg gå på kompromis overfor kvalitet til fordel for emballering? Hvorfor skal jeg ofte gøre indkøb i mange forskellige og mindre specialforretninger, hvor parkerings- og adgangsforholdene er uhensigtsmæssige, og hvor prisen er

relativt højere end i supermarkederne. Hvorfor skal jeg på min arbejdsplads ofte bede om hjælp fra mine kolleger til at åbne limstifte, kuglepenne og notesblokke, som er pakket ind i plast eller pap og forstærket med mange lag tape?

- Min filosofi er, at jo enklere hverdagen tilrettelægges for den handicappede bruger, jo færre økonomiske ressourcer skal der bruges på hjælp udefra, heriblandt også færre hjælpemidler.

- Jeg ville ønske, jeg havde de vises sten, men det har jeg ikke. Dog har jeg det forslag, at fabrikanter og designere tager den handicappede forbruger i hånden og spørger: Hvad er bedst for dig? For hvad der er bedst for den handicappede forbruger, er bedst for alle forbrugere.

Forbrugerpres overfor emballageproducenter

Jens Chr. Sørensen, DTI, Emballage- og Transportinstituttet.

Jens Chr. Sørensen kunne nikke genkendende til mange af de problemer med emballage, som Lillian Filsø beskrev. Men indpakningen betyder utroligt meget for fødevarers holdbarhed.

- 50 - 60 % af fødevarerne går tabt i Kina, Indien og Rusland på grund af mangel på emballage eller dårlig emballage. Det siger noget om, hvorfor emballage absolut ikke er uvæsentligt og heller ikke nogen enkel sag, sagde Jens Chr. Sørensen.

- Det er detailhandlerne, der stiller kravene til producenterne på forbrugernes vegne. Men efter en henvendelse fra Gigtforeningen og Ældresagen skal emballagenævnet nu tage stilling til tilgængelighedsproblemet. Vi skal undersøge problemet og lave oplæg om emballage, der er mere brugervenlig, og der er nedsat en kontrolgruppe til at følge forsøg. Jens Chr. Sørensen mente dog ikke, at man kan løse problemet ved at tillempe normal emballage, men at det nok vil blive ved med at være nødvendigt med nogle specialløsninger for handicappede. Samtidig skal man have for øje, at når man gør noget for handicappede kommer det også normalbefolkningen til gode.

Desuden er opgaven ganske svær, blandt andet på grund af reglerne for, hvilke materialer man må blande til emballagen, og at løse problemerne koster temmelig mange penge, tilføjede han.

- Der kommer ikke penge til en udviklingsindsats, før presset fra forbrugerne er blevet stort nok.

Tilgængelig informations- og kommunikationsteknologi

Luanne LaLonde, Microsoft, USA.

Microsoft har gennem flere år bidraget til at udvikle computere med faciliteter til handicappede.

- Vi får flere informationer om, hvad brugerne har behov for. Vi lægger stor vægt på at informere

så godt som muligt, og derfor har vi også et stort behov for "tekniske skribenter", folk, der kan skrive brugervejledninger til specielle grupper.

- Microsoft er ikke eksperter i handicap, men stoler på og er afhængige af eksperter på området. Vi indgår i samarbejde med underleverandører, når der skal laves produkter til eksempelvis blinde og ordblinde. Vi brugte 250.000 dollars på at udvikle det første program, blandt andet blev der udviklet tre metoder til at læse online eller konvertere til punktskrift. Men i det hele taget er brugergruppen meget bred, og vi ønsker at imødekomme alle de behov, der er.

Computerfirmaet lægger stor vægt på, at der skal være grundige oplysninger til hvert produkt. Dertil kommer brochurer om funktionen "Hjælp til handicappede" og kataloger over ressourcer til "Hjælp til handicappede", og brugsvejledninger for blinde brugere laves på bånd.

Luanne LaLonde gennemgik en række produkter og de faciliteter, der ligger i Microsofts seneste software, Windows 95.

- Der er en lille kørestolsikon, ved at klikke på den kan man få besked om faciliteter for handicappede, der bruger mundstik eller pandestik. Handicappede kan være nervøse ved at lade andre bruge deres computer, men det er der ingen grund til. Hvert medlem af familien kan have sit eget password, så behøver familien kun en maskine.

- For svagtseende er der installeret store fonde, således at synshæmmede kan bruge dem uden skærmforstørrelser, og til næste år kommer et nyt produkt, hvor man ved at flytte musen kan forstørre enkelte elementer på skærmen med et forstørrelsesglas. Der er ikke indbygget lydinformation til blinde og ordblinde i Windows 95, men det kan købes som en ekstra facilitet. Der findes taleløsninger, men det har man valgt ikke at gøre. Blinde og døve skal ikke havne i et modsætningsforhold.

- En anden facilitet er tekststyring ved hjælp af tegn, ord, linje eller afsnit, som kan forbindes til døvetelefoner, sagde Luanne LaLonde.

Hun var bekymret over at høre, at de nye grafiske design i brugerfladerne kunne gøre det sværere for synshandicappede at bruge programmerne og erkendte, at der er andre problemer, nemlig at programmerne ikke er kompatible, at de er for komplicerede og kræver for meget arbejde.

- Vi gør sammen med vore underleverandører meget for at forbedre produkterne og tester dem grundigt. Og vi hører gerne om forslag til forbedringer. Det er i øvrigt vores erfaring, at den teknologi, vi udvikler til brug for handicappede, oftest viser sig at være den bedste løsning for alle, sagde Luanne LaLonde.

Utilgængelig teknologisk udvikling

Jørgen Bak, Dansk Blindesamfund.

- Synshandicappede fik som følge af den teknologiske udvikling adgang til computerteknologien i midten af 80'erne. Vi kunne således ved hjælp af et "normalt" tekstbehandlingsprogram og en computer med syntetisk tale pludselig læse og rette det, vi selv havde skrevet. Det var et stort fremskridt for synshandicappede såvel under uddannelse som i erhverv. Denne udvikling gav også en stigende mængde af tilgængelige informationer, da vi så kunne modtage tekstfiler og konvertere disse til punktskrift.
- Vi lærte hurtigt tastekombinationerne i Wordperfect, hvilket satte os i stand til at arbejde på lige fod med medstuderende og kolleger, sagde han i sin indledning.

Gennem de seneste år har synshandicappede brugere af den ny teknologi imidlertid fået stadig større problemer på grund af den stigende anvendelse af de grafiske brugerflader, som Jørgen Bak ikke var i tvivl om er kommet for at blive. Disse nye brugerflader udgør desværre en trussel mod tilgængeligheden til kommunikationssystemet for blinde.

- Med disse nye Windows-standarder kan vi ikke uden videre læse informationerne på skærmen ved hjælp af den syntetiske tale. Det er et stigende problem, at programmerne bliver stadig mere visuelle. Det ville dog være en stor hjælp, hvis udbyderne ville overholde den fastlagte, men ikke altid benyttede GUI-standard, da vi så i nær fremtid vil kunne finde brugbare løsninger.

Udviklingen indenfor grafiske brugerflader har medført, at synshandicappede ikke længere kan anvende de samme programmer, databaser og lignende elektroniske opslagsværker som medstuderende og kolleger.

- Vi bliver derfor nærmest hægtet af udviklingen, hvilket i yderste konsekvens kan medføre tab af arbejdspladser, og at nogle vil opgive at gennemføre en uddannelse af grunde, som ikke har noget at gøre med faglige forudsætninger. Udviklingen vil altså kunne betyde fyringer og gøre det sværere for nyuddannede at komme ud på arbejdsmarkedet.

Jørgen Bak understregede, at man hverken kan eller vil stoppe udviklingen, men han pegede på nogle initiativer, som blinde er nødt til at forvente fra samfundet for ikke at komme i den beskrevne situation.

Man skal starte med at tage hensyn allerede i folkeskolen, hvor synshandicappede børn får deres egen computer. Man stille krav om, at de meget anvendte visuelle undervisningsprogrammer også kan bruges af synshandicappede forbrugere ved hjælp af syntetisk tale eller punktskriftudstyr.

Jørgen Bak mente desuden, at udviklingen vil gå i den retning, at man i høj grad vil bruge interaktive systemer til indlæring. Interaktive systemer er systemer, hvor man bare skal berøre felter på skærmen for at udløse en reaktion. Og et sådan system kan selvsagt ikke kunne bruges af blinde eller stærkt svagsynede elever.

- Hvis ikke der tages initiativer på disse områder, vil mange års kamp for integration af synshandicappede være truet, konstaterede Jørgen Bak.

Derudover vil man stille krav om, at biblioteker og andre offentlige databaser skal kunne anvendes af synshandicappede enten via forskning i brugen af grafiske brugerflader eller i første omgang en sikring af, at der findes parallelle løsninger, som muliggør søgning.

- Vi må sikre os, at det stadigt mere visuelle samfund gøres tilgængeligt for os. Der anvendes i stigende grad oversigtsskærme, billetautomater og pengeautomater med menuvalg, som gør det besværligt for synshandicappede at klare sig på egen hånd.

Et andet eksempel er elektroniske køsystemer. Her bør man indføre talende løsninger som automatisk fortæller, hvilket nummer, man har trukket og hvilken skranke, man skal henvende sig til. Det ville også gavne mange ældre medborgere, sagde Jørgen Bak, som lagde vægt på, at særdeles mange af de ting, der gør livet lettere for handicappede også hjælper andre grupper i samfundet.

- Jeg vil gerne understrege, at anvendelsen af den nye teknologi absolut er en tjener for synshandicappede. Men med henvisning til de problemstillinger, jeg har nævnt, er den absolut også en fjende.

Fra ord til handling

Poul Lüneborg, Dansk Blindesamfund:

- Vi er enige om, at vi skal have et samfund for alle, men spørgsmålet er, hvordan vi sikrer det, og hvordan teknologien kan hjælpe. Der er en konstant stigende intensitet, vi er inde i en rivende udvikling på det teknologiske område. Det betyder, at den løsning, der var svar på et problem i går, kan ikke bruges i dag, mange løsninger er derfor utidssvarende.

Poul Lüneborg var ikke overbevist om, at man i Danmark skal sikre tilgængelig for handicappede ved at vedtage en lov, der svarer til Americans with Disabilities Act (ADA):

- ADA er blevet fremhævet i dag, men spørgsmålet er, om det passer til dansk mentalitet. I USA afkræver ADA respekt for antidiskrimination og opstiller retningslinjer, som skal følges. Men det enkelte menneske skal se til, at det bliver overholdt, hvilket ofte sker gennem det civile retssystem, og det er i overensstemmelse med amerikansk kultur, men meget udansk.

- Mere lovgivning er måske nødvendig, der skal nok mere tilsyn og kontrol til, hvis man skal indfri intentionerne om et samfund for alle, tilføjede han. Et af de områder, hvor han gerne ser muligheder for at indføre sanktioner, er byggeriet.

- Jeg mener, man skal slå hårdt ned på overtrædelser af bygningsreglementet. Det er ikke rimeligt

med de mange dispensationer, der er blevet givet, og de er heller ikke nødvendige. Det viste sig, da Boligministeren forlangte at se alle ansøgninger om dispensation, da faldt antallet af sager nemlig.

I øvrigt mente Poul Lüneborg, at diskussionen kan føres i det uendelige, så længe man ikke har en klar definition på begreberne.

- Vi må have en europæisk standard for tilgængelighed nu, sagde Poul Lüneborg

Mogens Boyter, Dansk Industri:

- Vores firma, Pressalit, beskæftiger sig med at fremstille badeværelsesprodukter for alle, også handicappede, og vi er ude i en benhård, knivskarp konkurrence. Når vi taler om tilgængelighed til produkter skal man vide, at det ikke kun er viljen, der skal være til stede, men også pengene,. Det er økonomien, der driver værket.

Mogens Boyter var specielt optaget af spørgsmålet om handicappedes adgang til arbejdsmarkedet og tilgængelighed i den forbindelse.

- Vores fabrik er indrettet således, at handicappede kan komme overalt, således at vi kan modtage handicappede gæster og beholde medarbejdere, der bliver handicappede. Fysisk tilgængelighed på danske industrivirksomheder lever langt fra op til det ønskelige. Jeg mener, at problemet blandt andet opstår, fordi bygningsreglementet ikke gælder ved ændring af bestående bygninger, derfor kan modernisering af virksomheders lokaler i dag helt lovligt ske, uden at man tager hensyn til tilgængeligheden. Det befordrer naturligvis ikke ansættelse af handicappede.

Mogens Boyter mener ikke, at dansk industri for nuværende ansætter et tilstrækkeligt stort antal handicappede, men mente, at man er længere fremme med det end mange tror.

- Det ser ikke så mørkt ud for handicappede med hensyn til at komme ud på det almindelige arbejdsmarked. En undersøgelse (fra Socialforskningsinstituttet) har oven i købet påvist, at det offentlige arbejdsmarked er mere tilbageholdende med at beskæftige handicappede end det private.

- På vores virksomhed er mellem otte og ti procent af medarbejderne handicappede, store virksomheder som Grundfoss og Danfoss har i mange år haft en "handicappolitik", og jeg tror, at mange andre vil følge efter. Men man må endelig ikke indføre kvoteordninger, der bestemmer, hvor mange handicappede erhvervsvirksomheder skal beskæftige, det skal ske ud fra et frivillighedsprincip, sagde Mogens Boyter.

Lars Strunge, IDA:

Ingeniører er ofte ansvarlige for design - inden for byggebranchen og andre produktudviklinger, for indretning af maskiner og af arbejdspladser. Meget af den kritik, som rettes mod manglende tilgængelighed, rammer derfor ingeniører, men de er alligevel en del af løsningen. Lars Strunge mente

ikke, at der er for lidt prestige i at lave løsninger for handicappede, og at det skulle være årsagen til problemerne.

- De skyldes snarere, at folk uden kontakt til handicapredse er uvante med at tænke i tilgængelighed. Overvejelser og viden om tilgængelighed skal også præge ingeniøruddannelsen, og samtidig er det nødvendigt med et udbredt samarbejde mellem brugere og producenter.

Lars Strunge mente, at en dansk udgave af ADA ville have mange fordele. Det ville tvinge producenterne til at tænke i tilgængelighed, og dermed vil danske virksomheder med stor sandsynlighed skaffe sig et forspring i konkurrencen på det internationale marked og øge sine eksportmuligheder.

- Men man skal ikke kun skyde på producenterne i kritikken af tilgængelighed til produkter med mere. Den offentlige sektor er med til at præge udviklingen negativt via sin indkøbspolitik, der ikke har støttet nytænkning.

Erik Bahn, Arkitekt:

- Arkitekter skaber ikke bygninger alene, vi indgår i et team med ingeniører, håndværkere og bygherrer. Desuden er det nødvendigt, at mange andre faggrupper deltager i planlægningsarbejdet, når tegningerne er på bordet, ikke mindst ergoterapeuter. Et godt og bredt samarbejde er en forudsætning, og for at få det til at glide, er det nødvendigt med en handlingsplan, for det gør det muligt for os at følge hinanden i processen.

Det er ikke mindst vigtigt, at folk, der arbejder med byggeri, bliver opmærksomme på, hvorfor en bestemt løsning skal laves. Efter en diskussion med nogle håndværkere om et bestemt stykke arbejde, tog Erik Bahn kørestole med, så håndværkerne selv kunne få en fornemmelse af, hvad det er, kørestolsbrugere er oppe imod. Siden gjorde de alt for at forstå problemet.

Erik Bahn bryder sig ikke om udtrykket en "handicapegnet" bolig, fordi det ikke er dækkende. Der findes forskellige handicap som kræver forskellige hensyn, desuden er tilgængelighed også et krav fra andre grupper.

- Vi må tillægge os nye begreber, måske tilpasningsboligen, som er et hollandsk begreb, sagde han.

Tilgængelighedsproblematikken har fået en større plads i arkitekters uddannelsesforløb, og man har iværksat et forskningsprojekt, som skal udforme undervisningsmateriale om tilgængelighedshensyn for ældre og handicappede. Desuden arbejder man med et pilotprojekt, hvor arkitektstuderende besøger boliger og offentlige bygninger for at vurdere tilgængeligheden, og deres erfaringer vil vi kunne bruge.

Erik Bahn er ikke modstander af at få en dansk udgave af ADA:

- Et samfund for alle er ikke uopnåeligt, men sund fornuft.

Flemming Hvidt, Danske Designere:

- Et godt design skabt for mange mennesker giver god livskvalitet såvel i arbejdslivet som privatlivet.

Vi kan designe os ud af mange af problemerne. Alle, uanset om man har et handicap, kender til designløsninger, der ikke fungerer. Det handler om livsstil kontra livsstil. Nogle opfatter design som primært et spørgsmål om udseende.

- Men design er først og fremmest en kombination af funktionskrav, produktionsmæssige muligheder og sammensætning af materialer, til sidst kommer form og farve. Anvendelsen af produktet kommer før udseendet.

En af de vigtigste forudsætninger for at skabe et godt design er tværfagligt samarbejde mellem mange faggrupper, handicaporganisationerne skal også deltage, sagde Flemming Hvidt. Det er ikke mindst vigtigt, fordi man kan få mange nye ideer fra brugere og fysio- og ergoterapeuter.

- Udviklingen er en proces, der ikke stopper, så længe vi har den nære kontakt.

Flemming Hvidt anser det for meget vigtigt, at det offentlige og private arbejde sammen for at opnå de bedst mulige løsninger.

- I Danmark bevilges ældre og handicappede mange forskellige typer hjælpemidler af det offentlige efter bistandslovens paragraf 58. Den ordning har givet producenterne et vist økonomisk fundament for at udvikle viden om, hvad der er brug for og hvordan, det skal gøres. Den viden kan bruges i eksport-øjemed. Uden eksport er der ikke økonomisk basis for udvikling.

Hemming Raun, TeleDanmark:

I Forskningsministeriet er der planer om at udarbejde en handlingsplan for informationsteknologi på handicapområdet. Man har især peget på behovet for at sikre tilgængelighed til de forskellige computernetværk og tilhørende arbejdsstationer.

- Telekommunikationen skal være let tilgængelig og let at anvende. Vi forsøger at gøre produkterne så brugervenlige som muligt. Men for at kunne det, skal vi have opfyldt et ønske i økonomisk henseende. For eksempel momsfrigørelse for produktion og tjenesteydelser.

- Det offentlige og det private må hjælpe hinanden, og vi ønsker en politisk tilkendegivelse på, at man vil være med til at finde en løsning på tingene. Det er naturligvis lettere at pålægge et monopolforetagende som vores at løse bestemte opgaver, men vi er nødt til at få spændt de kommercielle kræfter for vognen. Det er de kommercielle interesser, der driver udviklingen, sagde Hemming Raun.

Mogens Wiederholt, Center for Ligebehandling af Handicappede:

Folketinget vedtog i april 1993 en henstilling til samtlige offentlige og private myndigheder om at efterkomme kravet om ligebehandling af handicappede og ikke handicappede borgere.

- Folketinget benyttede hermed, i fuld overensstemmelse med handicaporganisationerne, det mildeste instrument, Folketinget har, nemlig den politiske hensigtserklæring, som ikke juridisk bindende, men naturligvis både politisk og moralsk bindende, sagde Mogens Wiederholt.

- Denne strategi er blevet kaldt de gode viljers vej, og den fungerer kun i gensidig tillid og i dialog mellem parterne. Der skal som bekendt to til en tango. Men når vi ser på området tilgængelighed er der i stort omfang tale om en solodans, - myndighederne lader stort set brugerne danse med sig selv.

- Man kunne af og til få den tanke, at det er kommet som en stor overraskelse for politikere, planlæggere og andre beslutningstagere, at handicappede ikke længere lever det meste af deres tid på institutioner.

Mogens Wiederholt udtrykte forståelse for, at omfattende ændringer af det fysiske miljø ikke kan ske fra den ene dag til den anden. Hans kritik gik primært på fraværet af en bevidst handicappolitik fra Folketing, amtsråd og kommunalbestyrelser, og han efterlyste konkrete planer for, hvordan og hvornår den kollektive trafik og alle offentlige bygninger bliver gjort tilgængelige.

Informationsteknologien er et område, hvor man ikke behøver at tackle fortidig mangel på omtanke.

- På dette område står vi med en enestående chance for at tilrettelægge og påvirke udviklingen, så den i udgangspunktet lever op til de krav, mennesker med handicap stiller. Hovedopgaven nu er dels at sikre, at handicappedes behov tilgodeses i de løsninger, vi laver, dels at vi udbygger og forbedrer vores viden om, hvad det vil sige, at noget er handicapegnet.

- Betydningen af forskning, udvikling og standardisering på det teknologiske område kan ikke overdrives, sluttede Mogens Wiederholt.

Erland Winterberg, Hjælpemiddelinstittet:

For at give ældre og mennesker med handicap mulighed for at bo i eget hjem og leve et selvstændigt liv, har vi i mange år arbejdet på at optimere den enkeltes muligheder, bl.a. ved hjælp af genoptræning, hjemmehjælp og hjælpemidler, sagde Erland Winterberg. Han mener, at det danske samfund nu er tæt på at nå den økonomiske grænse for at forbedre den enkeltes muligheder via de offentlige kasser.

- Når produkter, serviceydelser og bygninger med mere ofte udformes på en måde, så de ikke er tilgængelige for alle, bliver det vanskeligt at opfylde det socialpolitiske mål om ligestilling og lige rettigheder for handicappede. Og det betyder øgede udgifter for det offentlige system, fordi specialløsninger bliver nødvendige. Hvis målet om et samfund for alle skal nås, må vi forbedre

tilgængeligheden.

Han oplyste, at man er i færd med at etablere et landsdækkende center for universelt design under Hjælpemiddelinstittet. Centret vil kunne løse en væsentlig del af tilgængelighedsproblemerne.

- Det vil få til opgave at danne netværk mellem de forskellige aktører, miljøer og brugere på området. Centret skal beskæftige sig med den nye informationsteknologi og dens tilgængelighed for alle. Og det skal samle viden såvel fra danske som internationale kilder. Desuden skal man udarbejde markedsundersøgelser og cost-effectiveness studier.

- Det er helt afgørende, at begrebet "design for alle" vinder indpas, fordi det er en grundlæggende forudsætning for, at tilgængelighed til hele samfundslivet kan opnås. Der mange fordele ved produkter, der er designede for alle, og ikke kun for brugerne, sagde Erland Winterberg og tilføjede: - Tilgængelighed vil betyde færre ydelser for det offentlige system, fordi behovet for hjælpemidler og boligændringer ikke vil blive så stort.

Også erhvervslivet kan drage fordel af det. Ved at fremstille tilgængelige produkter kan man få en større markedsandel, idet produkterne vil have en større potentiel kundekreds, også på eksportmarkedet, så dansk erhvervsliv kan få øgede eksportmuligheder.

- Fremtidens konkurrenceparameter vil blive tilgængelighed, sagde Erland Winterberg.

Hanne Lindstrøm, Personforvaltningen i Allerød Kommune:

Hanne Lindstrøm mener ikke, at situationen er så slem i Danmark.

- Vi har både råd og vilje til at kompensere for handicap. Handicappede kan måske ikke opnå fuld ligestilling, men vi kan komme tæt på.

- Men man kan spørge, om vi bruger ressourcerne rigtig. Om man eksempelvis har brug for at have bil. På 10 år at procenten for bevilling af handicapbiler steget med 43%.

- Det er også muligt, at vi må lave en omfordeling af hjælpemidler. Man kan for eksempel stille spørgsmålstegn ved, om det offentlige skal betale for batterier til høreapparater, telefonabonnementer og brilleglas, hvis der også skal være råd til at udvikle teknologiske hjælpemidler. For mig at se ville det være logisk at se på en omfordeling og måske indføre en bagatelgrænse på 1.000 til 1.200 kr. til hjælpemidler og medicin.

Hanne Lindstrøm mener, at en europæisk standardisering er en af vejene frem, og kommunerne har en vigtig rolle at spille for at løse tilgængelighedsproblemerne.

- Det er nødvendigt at have kommunens medarbejderne med sig i bestræbelserne, ellers kan man intet gøre, påpegede hun.

Et panel bestående af politikere fra Folketinget, amter og kommuner kommenterede de forslag, der var fremkommet under konferencen ud fra vinklen: Hvordan kommer vi videre?

Tove Lindbo Larsen, MF (S) gjorde opmærksom på, at mange instanser for øjeblikket arbejder for at sikre tilgængeligheden, både nationalt og internationalt. Som eksempel nævnte hun Forskningsministeriets planer om en handlingsplan for informationsteknologi på handicapområdet, og de mange videnscentre om handicap, der er oprettet indenfor de sidste par år. Hun henviste desuden til EU's HELIOS 2 - program, som beskæftiger sig meget med tilgængeligheden i EU-landene.

- Jeg ser frem til, at man får udarbejdet en tjekliste for tilgængelighed og går ind for, at man skal fortolke FN's standardregler skarpt og følge dem, sagde Tove Lindbo Larsen.

Arne Melchior, MF (CD) gav udtryk for, at handicappede finder sig i for meget.

- I er alt for flinke - stå på jeres ret!

Som tidligere trafikminister var han utilfreds med, at den offentlige transport stadig ikke har bedre tilbud til handicappede og refererede til, at man som bruger af HT's handicapkørselsordning kun kan tilkommes 13 busture i kvartalet. Et andet eksempel var manglen på ramper i de nye S-tog.

- Hvorfor ikke stille krav om det? Man kan komme til månen, så kan man naturligvis også udvikle automatiske ramper.

Arne Melchior mente, at man nu skal have indført reglen om, at ombudsmanden også må blande sig i kommunale beslutninger, således at det bliver lettere for at handicappede at kræve deres ret. For få kommuner gør noget for handicappede på eget initiativ. Forsøgsprojektet "Byen for alle" blev udbudt, mens Arne Melchior var trafikminister. Da det skulle iværksættes, var der mellem 20 og 25 kommuner, der søgte det. Som bekendt gik det til Fredericia Kommune. Arne Melchior spurgte, hvor mange kommuner, der siden har fulgt erfaringerne op og besvarede selv sit spørgsmål:

- Ingen!

Kjeld Rahbæk Møller, MF (SF) mente, at det ville være svært at finde et panel af folk, som ikke vil handicappede det godt. Men de gode viljer skal helst udmønte sig i konkrete forbedringer.

Han kunne godt forestille sig en dansk udgave af ADA, og mente, at en eventuel lov burde følges op med sanktionsmuligheder.

- Der findes regler om tilgængelighed, men de bliver desværre for ofte brudt. Enten på grund af manglende viden om de krav, der rent faktisk stilles, eller fordi myndighederne er for rundhåndede med dispensationer.

Derfor er det ifølge Kjeld Rahbæk Møller først og fremmest nødvendigt at formidle viden om handicap.

Danske virksomheder generelt har ingen bevidst politik med hensyn til at ansætte handicappede og til handicapegnet indretning af arbejdspladser.

- Men hvordan skal man kunne tvinge private, når det offentlige ikke selv overholder reglerne, spurgte han.

Søren Eriksen, amtsborgmester i Vestsjællands Amt, for Amtsrådsforeningen, konstaterede, at der er absurditeter for handicappede, i den måde samfundet er indrettet på. Blandt eksemplerne nævnte han, at man laver regler for handicapkørselsordninger, uden at materiellet er handicapegnet. Og en undersøgelse foretaget af Sygesikringens Forhandlingsudvalg viser, at et stort flertal af de helseklinikker, som sygesikringen har overenskomst med, er uden tilgængelighed for handicappede, og det er ganske enkelt for dårligt.

- Problemerne med den manglende tilgængelighed er godt beskrevet, nu er løsningerne interessante, sagde Søren Eriksen. Han mente, at der er brug for en lov på det generelle niveau.

Desuden hilser han et nyt konkurrenceparameter velkomment og ønsker, at flere og flere produkter skal laves egnet for alle.

- Det offentlige skal gå forrest, men samtidig skal vi videreføre debatten om virksomhedernes sociale ansvar, sluttede han.

Jonna Petersen, Socialudvalgsformand i Hjørring Kommune, for Kommunernes Landsforening beklagede, at der er for lidt ekspertise i kommunerne og amtskommunerne, når det gælder hjælpemidler, og efterlyste større variation i udbud og efterspørgsel.

- Det er nødvendigt med mere viden, hvis vi skal indfri forventningerne.

Om tilgængelighed til det fysiske miljø, konstaterede hun, at der er sket for lidt de seneste 20 år, men mange kommuner er ved at sætte skub i udviklingen, blandt andet inspireret af de brugerråd, som er oprettet i mange kommuner.

- Det væsentligste for at opnå gode resultater er at inddrage brugerne i det arbejde, vi gør på lokalt plan, sagde Jonna Petersen.

Kommentarer og spørgsmål

Fysiske miljøer

Bruger:

- Det står sløjt til med handicapegnede forhold til danske hoteller og konferencefaciliteter. Her (på Hotel Eremitagen) må kørestolsbrugere på grund af for mange borde og stole i salen altså placeres i side- og midtergange på trods af, at vi på vores tilmelding har angivet, at vi er kørestolsbrugere. Og der er et handicap toilet til ca. 30 kørestolsbrugere, kvindelige såvel som mandlige. Hvis vi henter en nøgle i receptionen kan vi benytte to hotelværelser højere oppe i bygningen!

Bruger:

- Hvad er begrundelsen for, at der kun skal være elevatorer i bygninger med to etager - og at stueetagen ikke regnes med, selv om den ikke ligger i gadeplan?

Birgit Dunker:

- Hvem sidder inde med svaret på, hvad der er handicapegnet?
- Der findes ikke en definition på handicapegnet, men det er vigtigt, at vi får en.

Arne Melchior:

- Har Fredericia projektet "Byen for Alle" dannet skole og hvorfor ikke?

Transportsystemer

Bruger:

- Det er meget svært at bruge de lavtgulvsbusserne, der findes, når vi ikke ved, hvilke afgange de kører. Man kan jo risikere at trille hen til busstoppestedet og så vente en hel dag forgæves.

H. Chr. Kirketerp- Møller:

- DSB har kun modtaget en klage over dårlig service i det sidste år.

Bruger:

- Det tror pokker, når der går et halvt år, før man får svar.

Bruger:

- Få klager er ikke bevis for, at det fungerer godt.

H. Chr. Kirketerp- Møller:

- Nej, måske ikke, men så bliver det jo påstand mod påstand.

Ordstyrer Klaus Laursen:

- Måden, man kan finde ud af det på, er at klage, så DSB ved, at noget er galt. Så Klage, når I bliver dårligt behandlet.

Bruger:

- Man gør sig store anstrengelser for at indrette S-togs stationer med perroner med elevatorer og så videre, men hvad hjælper det, når det stadig er så besværligt for kørestolsbrugere at komme ind i toget på grund af problemer med ramperne. Hvorfor ikke udvikle en lift, der sidder på toget, så man ikke havner i den samme situation som med lavtgulvsbusserne, nemlig at vi ikke kan komme op i dem uden hjælper?

H. Chr. Kirketerp- Møller:

- Vi arbejder med alternative løsninger sammen med Teknologisk Institut, men har endnu ikke fundet driftssikre løsninger. Lige nu har vi ikke økonomiske midler til at udvikle automatiske ramper på toget. De findes, men det er et spørgsmål om penge, da det vil koste ca. 500.000 kr. pr. tog.

Bruger:

- Det er ikke godt nok at svare, at man ikke kan lave automatiske ramper, fordi det er for dyrt. Man kan lave dem til kassebiler, de kan endda betjenes af den handicappede selv.

Produkter og emballage

Bruger:

- Det er umuligt at få en vaskemaskine, som en kørestolsbruger kan betjene uden store vanskeligheder. Kan man ikke gøre noget ved det?

Erland Winterberg:

- Forbrugerrådet er ved at ændre praksis og lade handicapegnet indgå i bedømmelse. Det skulle gerne give mere tilgængelige produkter.

.....

- Går du ind for, at der skal være en større egenbetaling på hjælpemidler for brugerne?

Erland Winterberg:

- Nej.

Informations- og kommunikationsteknologi

Bruger:

- Vil politikerne gøre noget ved kommunikations problem for blinde: Eksempelvis forlange syntetisk tale ved pengeautomater?

Politiker:

- Det må bero på en forhandling med banken.

Bruger:

- Det er en skændsel, at et monopolforetagende med et gigantisk overskud som Teledanmark fjerner mønttelefoner fra hospitalsstuer med den begrundelse, at omsætningen ikke er stor nok.

Hemming Raun

- Jeg er fuldstændig enig, det må vi gøre noget ved.

Bruger:

- Teksttelefonerne for døve kan ikke ringe internationalt på grund af forskellige standarder. Vi har brug for ens standarder internationalt.

Bruger:

- Der findes kun to offentligt tilgængelige skrivetelefoner - i Kastrup Lufthavn og på Københavns

Hovedbanegård. Er det ikke for dårlig service?

Hemmning Raun:

- De to telefoner bliver kun benyttet ganske få gange i løbet af et år. Jeg må desværre sig nej til, at vi kan etablere offentlige telefoner for døve. Maskinerne kan ikke stå ubeskyttede, de er alt for følsomme.

Bruger:

- Det er økonomien, der styrer, derfor er tilgængelighed stadig et stort problem. Det kan kun løses gennem lovgivning, det viser de amerikanske erfaringer. Er du enig i det?

Hanne Lindstrøm.

- Ja, men det er ikke nok. Der skal også information og holdningsændringer til.

Birgitte Bjørkmann, Paraplegikerkredsen, anmodede om at læse en kommentar til konferencen under debatten. Hun sagde følgende:

- Konferencen har indtil nu kun budt på fine ord og hensigtserklæringer - med tålmodighed, gode viljer og små justeringer venter vi på bedre tider.

- Men samfundsudviklingen går stærkt, og jeg er bange for, at vi forspilder vores chance, hvis vi ikke nu begynder at stille krav om lovfæstede rettigheder - med sanktionsmuligheder.

- Gårsdagens problemer med placering af deltagere og toiletordninger for kørestolsbrugere er typisk dansk. Kompenserende, halvdårlige særløsninger er oftest det, vi må tage til takke med - og tilmed være glade. Uagtet at blot det at gå på toilettet af alle andre forventes at være en privatsag, som i al diskrethed klares - uden afhentning af nøgle til et afsides hotelværelse.

- Ville dette være sket i USA, hvor resultatet af mange års lovgivning mod diskrimination af handicappede borgere - sidst med ADA (The Americans with Disabilities Act) har gjort USA til verdens bedst tilgængelige land, hvad angår transport, byggeri, servicering og informations- og kommunikationsteknologi? Nej, for hoteller og conferencefaciliteter skal være tilgængelige i USA. Det regnes for en borgerrettighed at kunne færdes frit på offentlige steder.

- Danmark burde skamme sig. Alligevel hører jeg, at danske handicap fortalere afviser den amerikanske model som egnet inspiration for et land som Danmark.

Birgitte Bjørkmann har tilbragt 6 uger i USA og har besøgt 6 vestlige stater, og ingen steder mødte hun den modvilje, som man i Danmark påstår vil opstå, hvis handicappedes rettigheder blev lovfæstet.

- At bruge denne udokumenterede påstand som en af grundene til ikke at indføre en lignende model, mener jeg er helt forfejlet, sagde hun.

Oplevelserne i USA fik Birgitte Bjørkmann til at opfatte Danmark som et uland, hvad angår tilgængelighed og blev provokeret over Center for Ligebehandlings's afvisning af ADA som en brugbar model, fordi man mener, at handicappede herhjemme angiveligt har større glæde af at sikre tilgængelighed gennem "gode viljer".

- Men hvor mange har prøvet, at det er andres gode vilje, der skal afgøre, hvorvidt man kan komme på toilettet ved egen hjælp, spurgte Birgitte Bjørkmann.

Hun fortsatte:

- ADA anses herhjemme for en særlovgivning, og særlovgivning betragtes som noget negativt. Så lad os kalde det noget andet. Vi betragter heller ikke den lovmæssige ret til barsel som en særlovgivning, uagtet den er rettet mod en særlig gruppe af befolkningen. Men næppe nogen forældre ønsker at se retten til barsel gjort afhængig af arbejdsgiverens gode vilje.

Birgitte Bjørkmann afviser ikke dialog, information, gode viljer og holdningsbearbejdelse, men det er utilstrækkeligt.

- En lovgivning om tilgængelighed med en række sanktionsmuligheder bør alvorligt overvejes som en fremtidig politik, sagde Birgitte Bjørkmann, som tilføjede, at hun og andre handicappede i modsat fald ville blive placeret i en ubekvem rolle som holdningsbearbejdere.

- Min gode vilje er ved at være opbrugt, sagde Birgitte Bjørkmann.

Bilag 1

PROGRAM

Samfund for alle

- også for handicappede

Tirsdag den 5. september

10.00-10.15

Konferencen åbnes af **Lars Klüver, sekretariatschef i Teknologirådet.**

Lysbilledeintroduktion.

Ordstyrer og udspørger **Klaus Laursen, DR**

10.15-10.45

Karl Vilhelm Nielsen, De Samvirkende Invalideorganisationer.

Generelt indlæg om tilgængelighedssituationen i Danmark.

10.45-11.15

Dr. Lawrence A. Scadden, National Science Foundation, USA.

Betydningen af den amerikanske lovgivning for funktionshæmmedes beskæftigelsesmuligheder i USA i relation til teknologi. (engelsk indlæg)

11.15-11.45

Pause

11.45-12.25

Indlæg om tilgængelighed i fysiske miljøer fra henholdsvis en udbyder og en handicappet bruger.

Birgit Dunker, Projekt "Fredericia - byen for alle"

John Sørensen, Kolding.

12.25-13.40

Frokost

13.40-14.40

Indlæg om tilgængelighed og transportsystemer fra en handicappet bruger og to udbydere.

Rene Stampe, København.

Hans Chr. Kirketerp-Møller, formand for DSBs handicappanel.

Boris Damsgaard, HTs handicapkørsel.

14.40-15.20

Indlæg om tilgængelighed og emballage fra en handicappet bruger og en udbyder.

Lillian Filsø, Ringsted.

Jens Chr. Sørensen, DTI, Emballage- og Transportinstituttet.

15.20-15.50

Pause

15.50-16.30

Indlæg om tilgængelighed og informations- og kommunikationsteknologi.

Luanne LaLonde, Microsoft, USA. (engelsk indlæg)

Jørgen Bak, Århus.

16.30-17.00

Debat

Onsdag den 6. september 1995

9.00-11.00

Korte indlæg fra panel af aktører og interessenter med forslag/kommentarer til ideer og handlingsmuligheder på de fire områder, som blev præsenteret på konferencens første dag.

Panelet består af:

* Poul Lüneborg, næstformand for De Samvirkende Invalideorganisationers teknologi- og hjælpemiddeludvalg.

* Mogens Boyter, Pressalit A/S

* Lars Strunge, IDA

* Erik Bahn, Arkitekt

- * Flemming Hvidt, Danske Designere
- * Hemming Raun, Teledanmarks Handicapudvalg
- * Mogens Wiederholt, Center for Ligebehandling af Handicappede
- * Erland Winterberg, Hjælpemiddelinstittet
- * Hanne Lindstrøm, Direktør f. Personforvaltningen, Allerød Kommune

Derefter debat med salen.

11.00-11.30

Pause

11.30-13.00

Korte indlæg fra et panel bestående af politikere fra Folketinget, amter og kommuner, som kommenterer de forslag, der er fremkommet under konferencen ud fra vinklen: Hvordan kommer vi videre her i Danmark?

Panelet består af:

- * Tove Lindbo Larsen, MF (S)
- * Arne Melchior MF (CD)
- * Kjeld Rahbæk Møller MF (SF)
- * Søren Eriksen, amtsborgmester, Formand for Amternes udvalg vedr. Undervisning-, Social- og Arbejdsmarkedsforhold, repræsentant for Amtsrådsforeningen
- * Jonna Petersen, Socialudvalgsformand, Hjørring Kommune, repræsentant for Kommunernes Landsforening

Derefter debat med salen.

13.00

Konferencen slutter.

Bilag 2

Deltagerliste til Teknologirådets konference

Samfund for alle - også for handicappede

Hotel Eremitage

tirsdag den 5. og onsdag den 6. september 1995.

Anette Brøgger Plast-Consult

Anne Grethe Hansen Reykjalundur Rehabiliteringscenter / Mosfellsbær Kommune

Anne Lenau

Anne­Lise Steen DSI ­ Frederiksborg Amt

Anne­Mette Helweg

Annemargrethe Hansen

Arne Melchior Folketinget

Arne Nilsson

Bendt Nygaard Jensen Videntcenter for Synshandicap

Bent Klausen Københavns Kommune

Bent Rasmussen D.H.I.F. Frederiksborg Amt

Bent Theilsgård Københavns Kommune

Betina Hjeds Landsforeningen for Bedre Hørelse

Bettina Boserup

Birgit Dunker Social­ og sundhedsforvaltningen Fredericia Kommune

Birgit Jønsson Frederiksberg Kommune Hjælpemiddelcentret

Birgitte Bjørkman Paraplegikerkredsen

Birte Morsø Andersen Hjælpemiddelcentralen Vejle Amt

Björk Pálsdóttir Hjálpartækjamidstúd Tryggingastofnun vikisins

Bodil Westrup BMH

Boris Damsgaard HTs Handicap kørsel

Bruno Künzel

Claudius Jensen Byskolen

Claus Højsgaard Dansk Handicap Forbund Handi­Kraft

Claus Thøgersen De Samvirkende Invalideorganisationers Ungdom

Dorrit Hoffmann Senior Center Danmark

Dorte Herholdt Silver Videntcenter for Synshandicap

Dorthe Antonsen

Egil Borchersen Landsforeningen LEV

Ellen Rønneberg SATS konsult

Erik Arrild Scleroseforeningen

Erik Arrild Hjælper

Erik Bahn Arkitekterne Bahn

Erland Winterberg Hjælpemiddelinstittet

Eva Parum Service Udvikling A/S

Finn Glud Konradsen Landsforeningen for Bedre Hørelse

Finn Ulbæk Job Team, Hjælper

Flemming Hvidt Flemming Hvidt Møbler

Frands Havaleschka Spastikerforeningen

Frank B. Steffensen

Frank B. Steffensen Hjælper

Frank Dalhoff Videnscenter for børn og unge med multihandicap

Frank Ulmer Jørgensen Landsforeningen LEV

Gitte Christiansen Hjælpemiddelcentralen Frederiksborg Amt

Gitte Lindeløv DSI­Ungdom

Gitte Lindeløv DSI­Ungdom Hjælper

Grethe Jensen IOF

Gudrun Bojsen­Møller Københavns Amts Hjælpemiddelcentral

Gunna Suwalski

Gunnar Evers Paraplegikerkredsen

Hanne Birgitte Pedersen

Hanne Højdal Bygge­ og Bolig Direktoratet

Hanne Lindstrøm Allerød Kommune

Hanne Rasmussen PRESSALIT A/S

Hans Chr. Kirketerp­Møller DSB

Hans Christian Rasmussen

Hans Rasmussen Institut for blinde og Svagsynede

Hans­Henrik Kjølhede Formidlingscenter ØST

Heidi Nordentoft Danske Døves Landsforbund
Helga Pedersen Roskilde Amts Hjælpemiddelcentral
Helle Bjarnø Videncenter for Synshandicap Mobility-projektet
Helle Christensen Ritzau
Helle Christensen
Helle Holm Hjælper
Hemming Raun TeleDanmark & shy; KTAS
Henning Sletved Undervisningsministeriet
Henri Holm
Henriette Hye-Knudsen Teknologirådets sekretariat
Henrik Holm Spastikerforeningen
Henrik Holm Hjælper
Henrik Timm& shy;Mogensen Hjerneskadeforeningen Københavns Amt
Ib Gilberg Tele Danmark
Ib Jørgensen Dagcenter
Ib Majholm Sønderjyllands Amt
Ina Andreasen Mance Videnscentret for Døvblevne
Inga Friis Mogensen
Inga M. Christensen Kommunikationscentret
Inga Timm& shy;Mogensen Hjerneskadeforeningen Københavns Amt
Inga Vesterager Hjælper, sekretær
Inge Holm Iversen
Ingeborg Appel
Inger Abildgaard PTU Nyt
Inger Christoffersen Roskilde Amts Hjælpemiddelcentral
Inger Erdal Socialministeriet
Jan Windmüller Forskningsministeriet
Janne Sander Knudsen Gen& shy;Etisk Netværk
Jeanette Vinkel Tolk
Jens Bruntt Center for Ligebehandling af Handicappede

Samfund for alle - også handicappede

Jens. Chr. Sørensen DTI, Emballage- og Transportinstituttet

Jesper Holten De Samvirkende Invalideorganisationers Ungdom

Jesper Troest Dansk Handicapforbund

Jette Heimbürger

Jette Juul Jensen De Samvirkende Invalideorganisationers Teknologiuvalg

Jette Rasmussen Plastindustrien i Danmark

John Randa Plast­Consult

John Sørensen

Johs. Grundahl Teknologirådets sekretariat

Jonna Petersen Hjørring Kommune

Jytte Bonnén

Jytte Christiansen Dansk Handicapforbund

Jørgen Bak

Jørgen Føhns

Jørgen Hansen

Jørgen Skovmand Institut for Blinde og Svagsynede

Jørgen Wissing DSI ­ Frederiksborg Amt

Jørn Gjøderum Hjælpemiddelinstittet

Kaj Flinta EuroPost Journalist

Karen E.M.S. Hansen

Karin Berven DSI ­ Frederiksborg Amt

Karl Vilhelm Nielsen De Samvirkende Invalideorganisationer

Karsten Kristoffersen Socialforskningsinstituttet

Kim Tinggaard Dansk Handicap Forbund

Kirsten Grunvad

Kirsten Kjær Hjælpemiddelcentret

Kirsten Laub

Kjeld Rahbæk Møller Folketinget

Klaus Laursen

Knud Hedegaard Nielsen Undervisningsministeriet Erhvervsskole Afd.

Knud Søndergaard Danske Døves Landsforbund

Lars Klüver Teknologirådets sekretariat
Lars Sandt
Lars Strunge IDA
Lars Søndergaard Videnscenter for børn og unge med multihandicap
Lars Toft Amtsrådsforeningen
Lawrence A. Scadden, Dr. National Science Foundation
Leif Holsmann
Leif Otterstrøm Instrulog A/S
Leif Rosdal Dagcenter
Lena Nielsen Dansk Handicap Forbund
Lillian Filsø
Lilly Jensen Hjælpemiddelinstittet
Linda Mortensen
Lisa Beha Erichsen PTU
Lisbeth Kongshaug Forskningsministeriet
Lisbeth Riis­Hansen Hjælpemiddelcentralen
Lise From Det Centrale Handicapråd
Lise Nørgaaard Andersen Københavns amts Hjælpemiddelcentral
Lise Rasted
Lone Andersen
Lone Künzel
Lotte Persson Handicappede studerende og kandidater
Luanne LaLonde Microsoft
Mads Bo Andersen Teknologirådets sekretariat
Marian Schrøder Teknologirådets sekretariat
Marinus Fløe Kristensen V. Guldmann A/S
Max Kjellerup A/S Wisenberg
Merete Jensen Viborg Amts Hjælpemiddelcentral
Mette Wohlert Børnecentret 2. sal
Mogens Boyter Pressalit A/S

Samfund for alle - også handicappede

Mogens Nielsen Dansk Handicap Forbund

Mogens Seider Socialpædagogernes Landsforening

Mogens Wiederholt Center for Ligebehandling af Handicappede

Nikolaj Frederiksen RUC

Ole Christensen Job Team

Olof Rikartsdottir Onyrkjabandalag Islands

Ove Degel Nyreforeningen (DSI)

Peter Christiansen Hjælpemiddelinstitutet

Peter Haxen

Petra Kernel Danske Fysioterapeuter

Petra Thorgaard RUC

Pia Guldbjerg

Pia Olsen Hjælpemiddelcentralen Vestsjællands Amt

Poul Erik Bech

Poul Lüneborg De Samvirkende Invalideorganisationers Teknologiuvalg

Poul Ramsing PTU

Poul Yding Hillerød Tekniske Centralskole

Poul Østergaard Arkitektskolen Århus

Rene Nielsen

René Stampe

Rita Bruun IOF

Steen Kaas Andersen Service Udvikling A/S

Steffen Lundstrøm Hjælpemiddelcentret

Stig Kronslev

Stig Nielsen IOF

Stine Bøgebjerg Hansen Amtsrådsforeningen

Susan Kjølhede Hansen Landsforeningen LEV

Sven Christensen Sønderjyllands Amts Hjælpemiddelcentral

Sven­Erik Kaltoft­Jørgensen

Søren Bjerre Hjælpemiddelcentret

Samfund for alle - også handicappede

Søren Eriksen Vestsjællands Amtskommune

Søren Kirketerp Nielsen

Søren Peter Nissen Byggesh; og Bolig Direktoratet

Terkel Arnbjørn Hjælpemiddelcentralen

Terkel Maack AF Vestsjællands Amt Handicapkonsulent

Thomas Hermann Teknologirådets sekretariat

Thomas Peter Nielsen

Thorkild Olesen Dansk Blindesamfunds Ungdom

Tina Carøe

Tommy Jochumsen

Torben Ellegaard Petersen

Torben Irgens Hjælpemiddelcentret

Torben West Kommunikationscentret

Tove Lindbo Larsen Folketinget

Troels Lindegaard Pensionisternes Samvirke

Ulla Britt Jensen

Ulla Britt Jensen Hjælper

Ulla Thisted Ribe Amts Hjælpemiddelcentral

Ulla Trøjmer

Vibeke Rasmussen Erhvervsprogligt Forbund

Willy Åstrup

Åse Brandt Hjælpemiddelinstittet

22.12.97 Teknologirådet tekno@tekno.dk